

Отримано 21.11.2023р.
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.051
д. філол. н. професор
Бровко О.О.

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.051 у Київському
університеті імені Бориса Грінченка
докторові філологічних наук,
професорові, завідувачу кафедри
української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології,
культури і мистецтва
БРОВКО Олені Олександрівні

Рецензія

БРАЦКІ Артура Себастьяна, доктора гуманітарних наук, професора кафедри української літератури, компаративістики і грінченкознавства Факультету української філології, культури і мистецтва Київського університету імені Бориса Грінченка на дисертацію **Трофименко Анастасії Валентинівни** «Модифікації жанру горор в українській літературі», подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертація Трофименко А.В. з уваги на залучення до її змісту об'ємного масиву посилань на досить специфічні твори українського сучасного письменства, їх критичні опрацювання, наявність авторської візії генези літератури жахів загалом і жанру горор зокрема, жанрологічних і авторських компонент в аналізованих творах, взаємин між українським простором літературного горору та європейським і світовим розумінням цього жанру і його втіленням в конкретних творах, спробу висвітлення процесу мистецьких пошуків у висвітленні страшного, інфернального й потойбічного може бути цікавою як для літературознавців, особливо — жанрологів, так і для шанувальників якісної української літератури жахів. Виклад міркувань щодо дисертації Трофименко А.В. є завданням цікавим і конструктивним ще й тому, що авторка вміло користується сучасним літературним стандартом української

мови: її думки і міркування – логічні, чіткі та структуровані, речення й абзаци побудовані з помітним високим рівнем культури слова; текст має логічну внутрішню композицію як для формальних меж наукової дисертації, так і послідовної розповіді на вказану в назві дисертації тему.

1. Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів: як у використаних текстах літературної критики, так і у своїх міркуваннях авторка переконливо обґрунтовує тезу про доцільність і актуальність поглиблених студій над модифікаціями жанру горор в українській літературі на прикладі вибраних творів М.-А. Голод, Г. Пагутяк, М. Гримич та М. Кідрука.

Підтвердженням беззаперечної актуальності теми дисертації Трофименко А.В. є її відповідність щодо тематичного плану наукових досліджень Київського університету імені Бориса Грінченка «Типологія ідентичностей у художньому і критичному дискурсах» (державний реєстраційний номер 0117U005200).

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних) також не викликає сумнівів. Уже сама вдала спроба (одна з нечисельних у наукових українських дисертаціях) опису і характеристики модифікацій жанру горор в українському сучасному літературному процесі робить цю працю повністю новаторською, оригінальною і винятковою.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації є справді вагоме. Масив аналізованого матеріалу може поповнити й оновити відповідні спецкурси з сучасної української літератури та жанрології в синхронному та діахронному форматі. На рівні узагальнень щодо основних положень, сформульованих у роботі, робочих формул та описів тематичних питань, обговорення дискусійних моментів на стику різних гуманітарних дисциплін у контексті модифікації жанру горор в українській літературі – це гарний початок

для створення окремої наукової розвідки стосовно літератури жахів загалом і метажанрів, що вирости на їхньому підґрунті, зокрема.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, зумовлена чітким, дуже конденсованим визначенням мети, що зводиться до: визначення жанрово-стильової своєрідності творів горор та обґрунтування їх жанрової класифікації в національній літературній традиції з урахуванням світового контексту. Задля досягнення мети авторка передбачає розв'язання низки завдань: виявлення й узагальнення поетологічних особливостей літератури жахів; окреслення провідних рис і шляхів становлення літературної традиції горору; визначення жанрово-стильової специфіки творів-репрезентантів літератури жахів.

Одержанню достовірних результатів сприяв і ґрунтовний аналіз джерельної бази, а саме монографій, дисертацій, публікацій у фахових періодичних виданнях, апробаційних матеріалів українських і зарубіжних дослідників.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності можна назвати бездоганим. Дисертантка повністю впоралася з виконанням поставленого завдання. Рівень оволодіння методологією наукової діяльності також слід визнати високим. Одночасно варто зазначити (на чому у Вступі дисертації наголошує сама авторка), що для дослідження горору недостатньо залучення загальнонаукових методів, оскільки горор є складним і багатограним жанром, який має глибокі історичні, культурні та психологічні корені. З цього приводу в дослідженні було залучено герменевтичний, культурно-історичний, міфопоетичний, психоаналітичний, бібліографічний, компаративістський, філологічний, структуралістський, інтертекстуальний методи, і підходи, запропоновані

представниками формалізму й рецептивної естетики, які стали основними методами дослідження. У результаті це дозволило повноцінно дослідити жанрову матрицю горору та його роль у сучасній українській літературі.

6. Апробація результатів дисертації та повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях реалізована завдяки розміщенню 7 наукових публікацій у періодиці, частина якої (5) включена до переліку фахових видань, в тому числі одна – закордонна – у виданні, що індексується базою даних Egich+; 2 публікації – додаткові. Також зазначу, що витримана так звана «географія» публікацій, тобто апробація у різних українських і закордонних наукових осередках. Оскільки тема пропонованої дисертації не вписується в широке русло схожих досліджень, радше є унікальним, рідкісним прикладом аналізу специфічної ділянки в рамках жанрології, теорії твору, конструкційних рам горору тощо, кількість публікацій та рівень апробації результатів наукового дослідження слід визнати вичерпним.

7. Структура і зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу не викликають зауважень. Робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен із яких містить підрозділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки та список використаних джерел (232 позиції). Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, основного тексту з них – 204 сторінки, що повністю відповідає чинним вимогам. Розмір окремо взятих складових дисертації є симетричним (Вступ – сторінок, I Розділ – 73 сторінки, II Розділ – 63 сторінки, III Розділ – 53 сторінок, Висновки – 6 сторінок), текст гармонійно скомпонований і повністю відповідає стандарту виконання такого типу робіт.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Висловлені в дисертації Трофименко А.В. положення, ідеї,

висновки є самостійними, логічно структурованими та оригінальними. Аналіз робіт дає підстави стверджувати, що здобувачка дотримала вимог академічної доброчесності, адже академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації у дисертації та наукових публікаціях відсутні.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У роботі Трофименко А.В. можна зауважити нечіткість деяких використаних термінів та формулювань (наприклад, замінне вживання терміну «горор» і значно місткішого поняття «література жахів»), деякі терміни, наприклад «метажанр», з уваги на специфіку аналізованих творів (сучасний український літературний процес у сфері творів з категорії горор) стає по суті квазі-терміном і вимагає переосмислення і більш чітких робочих формул. Самій дисертації аж ніяк це не шкодить, але за поглибленого міждисциплінарного аналізу вимагало б додаткових уточнень таке використання одного слова у різних формулюваннях, що визначають назву явища. Можливо, що зазначена «нечіткість термінів та формулювань» є саме ефектом міждисциплінарного підходу до аналізованого явища і перспективним було б написання розвідки, яка стала би реалізацією завдання уніфікації відомих термінів і понять, які чи не вперше на українському ґрунті не лише адаптували би зовнішні описи проблеми, але були б основою для оригінальної української терміносистеми у цьому питанні.

Водночас необхідно запитати про можливість подальших досліджень у запропонованому дослідницькому руслі у зв'язку із тематикою дисертаційного дослідження – особистістю автора, його авторським підходом до жанрових фундаментів твору-горору на тлі сучасної української літератури, особливо після повномасштабної агресії на Україну з боку рф. Тобто споконвічного дискурсу щодо впливу письменника на кшталт даного жанру за посередництвом авторського твору, або ж впливу жанру на творчий задум письменника, постійне утримування читача на межі між «своїм, з цього світу»

і «чужим, потойбічним» – все це логічно підводить до питання про його актуальність у найновішій українській дійсності, яка сформувалася після початку повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну, коли українське суспільство було змушене по-іншому поглянути на межі жаху, страху й відчаю.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей є, звичайно, позитивним. Дисертантка набула практичних і теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей, вільно володіє матеріалом. Окреме слово треба сказати про солідну підготовку дисертантки з не-філологічних гуманітарних дисциплін (мистецтвознавство, найновіша історія, соціологія тощо), що дозволили їй залучити в літературознавчому аналізі також не-літературознавчі моделі дескрипції художнього тексту.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам є позитивною.

Дисертація *«Модифікації жанру готика в українській літературі»* є завершеною науковою працею, у якій її авторка, **Трофименко Анастасія Валентинівна**, отримала нові, науково обґрунтовані результати. Варто підкреслити, що при створенні дисертації було залучено аналітичні, критичні термінологічні складники, які не є типовими для наукових робіт у галузі теорії чи історії літератури. Йдеться тут, зокрема, про суспільні, соціальні, реалізнавчі аспекти, що входять до простору творчості митця в антропологічному та антропоцентричному налаштуванні літературного твору як віддзеркалення людського життя, думок, потреб тощо.

Дисертаційна робота Трофименко А.В. відповідає вимогам п. 6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження

Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», затвердженого Міністерством юстиції України від 03.02.2017 за №155/30023, а її авторка, Трофименко Анастасія Валентинівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

доктор габілітований гуманітарних наук,
професор кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Артур БРАЦКІ